دانیێل دیفیرت و چارەکە سەدەیەک لە پاڵ فۆکۆ دا … دیدار مەسیفی

لە ئەرشیڤی دەنگەکانەوە
٢٠٠٧-١١-٤

هەر کاتێک ناوی پەتای ئەیدز دێتە ڕێ و ناوی ئەو پیاوە بە ویقارەشی لە تەکدا دەنوسرێت کە تەمەنیکی درێژی لە وەستان لە بەرامبەر ئەم ترسە جیهانیە تەرخان کردووە و چەندین ریکخراوی جیهانی پێکهێناوە. ئەو پیاوە ئەفەندیە ژیرەی کە لەوانەیە لای زۆرینەی خەڵک تەنها بە گوێگرتن لە ووشەی ئەیدز و زانینیان بەم پەیوەندیەی درێژەی کە لەگەڵ فۆکۆدا هەیبووە، ئەو نموونەیەکیش بێت بۆ بێشەرمی و سەرلێشێوانی ئینسانی بیرمەند.

ئەو پرۆفیسۆرە کۆمەڵناسەی بە ویقارە لە تەمەنێکی زوودا دەستی دا کتێب و بە باڵای پلە ئەکادیمیەکاندا هەڵگەڕا، بەڵام سەرباری ئەم هەموو کار و کردەوەی گەورەانەی کە لە تەمەنیدائەنجامی داون، ئەو زۆر کەم خەم و کەم تەرخەم بووە لە خۆبەدەرخستن لە چاو ئەو ڕۆشنبیرانەی کە لە باکوری ئەفریقیا و ڕۆژهەڵاتی ناوەراستدا کار و کتێبەکانی دەستە خۆشەویستەکەی ئەویان سانسۆر کراو وەردەگێڕا سەر زمانەکانی خۆیان وە یان ئەوانەی نوسینەکانی فۆکۆیان بە زمانەکانی عەرەبی و فارسی و تورکی و کوردی دەخوێندەوە و لە کۆڕ و کۆبوونەوە و نوسینەکاندا ناوی فۆکۆ ببوو بە وێردی سەر زوبانیان. ئەوان هەموویان لە دانیێل دیفیرت گەرمتر و زیاتر لە قسە کردن و جل لەبەرکردن و لە وەستان لە بەردەم کامیرادا خۆیان وەک فۆکۆ نیشان دەدا. بێئەوەی هیچیان شێلگیرانە بە نزیک سنوورێک دا بچن کە فۆکۆ لە سەریدا تاق و تەنیا بە سەر و قوونی رووتەوە جوێنی بە هەر شتێک دەدا کە ناوی دسپلین و دەسەڵاتە!

دانیێل دیفیرت لە تەمەنێکی گەنجدا ببوە دۆستی فۆکۆ و بەتەمەن دە ساڵ لە ئەو بچووکتر بوو، بەڵام ئەو هەر لە سەرەتاوە بەر لەوەی

ببێت بەم پیاوە بە ویقارە کەسێکی گورج و شۆڕشگێڕ بوو و کاریگەری زۆری لەسەر بیرکردنەوەکانی فۆکۆ دانا. بۆیە لەوانەبوو ئەگەر دیفیرت لە ژیانی فۆکۆ دا نەبووایە، کتێبەکانی ئەو کەمتر بۆنی شۆڕش و ریفۆرمیان لێدەهات. هەروەها فۆکۆ لە بوونی دیفیرت لە پاڵیدا وەک پالەوانێکی سەر پەتی سێرک هەردەم هەستی بە لەنگەرگرتنێکی زیاتر دەکرد بە تایبەت کاتێک دووچاری رەخنەی توند دەبووەوە لە لایەن فەیلەسوفانی بە تەمەن لە خۆی گەورەتر وەک سارتەر و دێ پۆڤوار و ئالتوسیر، یان ئەوانەی بیرمەندی راسترەو بوون و تیورەکانی فۆکۆیان لەسەر شۆرشی ئیسلامی ئێران کردبووە چەکی گەورە بۆ ئەوەی بچن بە گژ هەموو لێکدانەوەکانی دیکەی فۆکۆ کە سەبارەت داپڵۆسین و دەسەڵات و سێکس هەیبوون.

دانیێل دیفیرت هەردەم لە پاڵ دۆستەکەی دا دەوەستا کاتێک دژ بە فۆکۆ و رەخنەگرانی دەچوون روو پەڕەی رۆژنامە فەرەنسییەکانیان بە هەواڵێک دادەپۆشی کە گەورەترین پارادۆکسە لە ژیانی ئەو فەیلەسوفە سەر رووتە. لە هەر وەستانێکی ئەودا لە بەرگری گەلان ئەوان دەچوون دانیشتەکەی فۆکۆیان دەهێناوە گۆڕێی کە لەگەڵ خومەینیدا کردبووی ئەو کاتەی لە پاریس پەنابەر بوو، وە هەردەم بە رەخنە فۆکۆیان سەرکۆنە دەکرد کاتێک ئەو شۆرشەی ئەو رۆژگارێک بەرگری لێکردبوو لە دەسەڵاتدا بە دەرزەن چەپ و کورد لە سێدارە دەدات. ئەوان فۆکۆیان بەوە تاوانبار دەکرد کەوا هاوسۆزی ئیسلامە.

بەر لەم تەنگژەیەشدا لە ژیانی فۆکۆ، دانیێل دیفیرت هەرگیز هاوپشتی و هاوسۆزی دە ساڵ پێشووتری فۆکۆی لە یاد نەدەچووەوە کاتێک پۆستی سەرۆک بەشی فەلسەفە لە زانکۆی کلیمنت-فیرراند لەبەر ئەو جێدەهێلێت بۆ ئەوەی دواتر کوردی ئاسا دوای شاگردەکەی کەوێت.

لە تونس سێ ساڵ پێکەوە ژیان بەسەر دەبەن، دیفیرت لە زانکۆ دەرس دەڵێتەوە و فۆکۆش هەموو کاتی بۆ نوسینێک تەرخان دەکات بە ناوی ئەرکیۆلۆژیای مەعریفەت.

دانیێل دیفیرت بە درێژایی ئەو چارەکە سەدەیەی کە لە پاڵ ناودارترین فەیلەسوفی سەردەم ژیا، بێ ئارەزووێکی ناپەسند ئامادەبوو هەموو تواناکانی خۆی بخاتە پەراوێز و لە سێبەردا گەورەترین خزمەت بە دۆست و خۆشەویستەکەی میشێل فۆکۆ بکات. دواتریش کاتێک دەبینێت دۆستەکەی لە بەر چاوی ئەو دەبێتە قوربانی نەخۆشیێک کە سەرەڕای ئەوەی مەرگێکی مسۆگەری بە دواوەیە، بریتیە لە کابوسێکی پڕ لە شەرمەزاریش، بە تایبەت ئەو سەردەمی کە فۆکۆی

تێدا مرد، دانیێل دیفیرت چۆن تەواوی ژیانی خۆی بۆ فۆکۆ تەرخان کرد کە لە ژیاندا بوو، دوایی مەرگی ئەویش بەر لە هەموو کەسێک چوو لە بەرامبەر ئەم پەتا جیهانیە هەنووکەیەدا وەستا و هەڵستا بە پێکهە□نانی یەکەمین رێکخراو لە جیهاندا بۆ بنبڕ کردنی ئەیدز. دانیێل دیفیرت هێشتا لە ژیاندایە و تاوەکو ئێستاش کەسێکی کارایە لەم بوارەدا، هەر کاتێک باس لە ئەیدز بکرێت ئەو یەکەمین کەسە پرسی پێدەکرێت ئەوەی لێرەش لە دواییدا بۆ ئەو نوسینە دەمینێتەوە ئەوەیە کە ئایا کاتێک رۆشنبیر باس لە فۆکۆ دەکات، دەبێت چۆن باس لە پەیوەندییە نەخوازراوە بکات کە ئەو بۆ چارەکە سەدەیەک لەگەڵ دانێێل دیفیرتدا هەیبووە، وە یان چۆن ووتە زیندووەکانی دۆستە سەر رووت و مردووەکەی ئەو بخوێنێتەوە کە دەڵێت “دەبێت لە یەک کاتدا هەم رەچاوی سێکسی بێ سنوور، و هەم رەچاوی دەسەڵاتی بێ پادشا بکەین”!

دیدار مەسیفی

dmasifi289@yahoo.ca

شیعری باوێشکەکانی مێژوو- نەژاد عەزیز سورمێ … ئازاد گەلاڵەیی

چ کاتێك شیعری هەڵوێستدار لە شاعیر وەردەگیرێت، شیعر یا بەری واقیعێکی ترسناکە. یا بەری خەیاڵێکی بە پیتە ئەگەر شاعیر لە بەری خەیاڵ کاریکرد. ئەوا بێ هیچ بەڵێ و نەخێرێك ئاراستەکەی بەرەو ناخی خۆی دەبات و خوێنەر یا ئەوی دی بۆی نییە لەگەڵی بکەوێتە گفتوگۆ و مشتومڕی لێپرسینەوەوە.

لەبەر ئەوەی خەیاڵی خۆی سەرومڕ لە شیعرەکەدا تەوزیف کردووە و وەك سەرەتاو کۆتایی لەسەری وەستاوە ئەمەش زیاتر ئەو شاعیرانە بەری دەچنن کە کار لە تەسسەوف و ئەشقی فەردی دەکەن. بەڵام ئەگەر شاعیر هاتوو کاری لە کارەساتێکی چارەنووسسازی نەتەوەیەك، واتە گشتی کرد ئەوا بێ هیچ بەڵێ و نەخێرێك خوێنەریش دێتە ناوەوەو بەرپرسیار□تی

لە شاعیر دەوێ.

شەڕی بەرنەفرەت کەوتووی براکوژی نێوان یەکێتی و پارتی ڕووداوێکی ئێجگار قێزەونی نێوان ئەم دووباڵە سیاسییەو تەواوی مێژووی کوردەو شیعریشی بۆ نووسراوە.
هەندێك لە شاعیران دووربەدوور وەك بەرپرسیارییەتێکی نەتەوەیی و برینێکی خوێن لەبەرڕۆیی لێی دواون و شەڕیان وەك مەبدەئێکی مرۆڤایەتی تاوانبار کردووە. لەم هەڵوێستەدا شیعری هەڵوێستدا لە شاعیری بەرپرسیار وەردەگیرێت.
لەم دوو هێزەدا دوو سەرکردە فەرمانی ئاراستەکانی شەڕیان لێوەردەگیرا. بەرێزان (مام جەلال تاڵەبانی و کاك مەسعود بارزانی) بوون.

شاعیر (نەژاد عەزیز سورمێ) کە شیعری (باوێشکەکانی مێژوو)ی نووسیوە، شیعرێکە بێزاری لە شەڕ دەربڕیوەو سەرەکانی شەڕی تاوانبارکردووە. ناشکرێ وەك لایەنگرێك وەربگیرێت، چونکە ڕووی دەمی لە گشتییە. بە حەسرەت و دادەوە هاڵاوی خوێنی گەرمی کوژراوانی لێ هەڵدەستێت.
شاعیر ئەو کاتەی ئەو شیعرەی نووسیوە. سکرتێری رۆژنامەوانی بەڕێز (کاك مەسعود بارزانی) بووە، لە یەك شوێن لەگەڵی ژیاوەو دەژیا، هەموو فەرمانێکی لێوەردەگرت. دەبوو سات لە دوای سات دەنگوباسی بەرەکانی شەڕ سەرکەوتن یا شکستی لایەك لە لایەکان وەك هەواڵێکی ڕۆژنامەنووسی بە کەسی مەبەست بگەیەنێ لەگەڵ هەواڵ گەیاندندا شیعری (باوێشکەکانی مێژوو)ی نووسیوە.

ئەم جۆرە شیعرە بە هیچ جۆرێك لە شاعیر وەرناگیرێت لەم جێگا هەستیارەدا شیعری لەم جۆرە، یانی (دووفاقی). ئەو کاتە وەك شیعرێکی ڕەسەن لە شاعیر وەردەگیرا. ئەگەر لە ژووری بڕیاردان و بەردەوامبوونی شەڕ بهاتبایە دەرەوەو دەرگای لە دوای خۆی بە توندی دابخستبووایە و موچەی موفتو زۆر شتی تری بخستبووایە ژێر پێی شیعری ڕەسەنەوە. لەم کردارەدا شیعرەکەی لێوەردەگیرا.
شیعری (باوێشکەکانی مێژوو) شیعری (دووفاقی)یە. شیعری هەڵوێستدار نییەو مانەوەو چینەکردنە لەسەر خەزێنە.
شاعیری ڕەسەن دەبێ شیعر شەهیدی بکات. شاعیرانی ملکەچی دەسەڵاتیش هێندەی گردۆڵکەیەکیش دیوان چاپ بکەن مێژوو وەریاناگرێت و دەستەوئەژنۆ دەمێننەوە، هیچ شتێکیش لە خوێنەر ناشاردرێتەوە.

3/11/2018